

se mora integrirati u gospodarski sustav i ukupni društveni razvoj. Čovječanstvo može riješiti probleme degradacije okoliša samo zajedničkim naporima i onim putem razvoja koji će omogućavati ekološku ravnotežu. Globalizaciji ekoloških problema mora se pridružiti i znanost, a ekonomisti okoliša zajedno s drugim znanstvenicima trebaju pružiti rješenja razvojnih i ekoloških problema.

Knjiga koja ima karakter monografije korisno će poslužiti ne samo ekonomistima, već i sociolozima, pravnicima, kao i stručnjacima drugih područja. I to kako onima u znanstvenim, nastavnim i državnim institucijama tako i poduzećima. Pored ekonomskih fakulteta, posebno će biti korisna studentima sociologije na do- i poslijediplomskom studiju odnosno specijalizaciji iz socijalne ekologije.

Zlatko Hinš

Stanko Petković – Josip Kregar

OGLEDI O DRUŠTVENIM PROCESIMA I INSTITUCIJAMA

Sveučilišna tiskara, Zagreb, 1995, 504 str.

Knjiga Stanka Petkovića i Josipa Kregara, *Ogledi o društvenim procesima i institucijama* podijeljena je u 19 poglavlja; pridonos joj je i rječnik temeljnih pojmova. Navedeno je preko stotinu bilježaka (fussnota) s uputama za dopunsku literaturu.

U prvom, uvodnom poglavlju – *Opće metodološke i epistemološke odrednice* daje se objašnjenje višerazinskog pristupa spoznajnoteorijskim problemima društvenih znanosti. Razlikujući deskriptivno–tipološki i evolutivno dinamički (razvojno genetički) pristup konstrukciji hipoteza, Petković otvara pitanje temeljnih aksiomatskih principa društvenih znanosti, a s druge strane, smatrajući da je sistematski pristup osnovna podloga paradigme društvenih znanosti, razjašnjava pojmove sistema, informacije, regulacije en-

tropskih procesa, te ulogu konstrukcijsko imaginativnog građenja sustava kao kognitivne konstrukcije razumijevanja društvenih procesa.

Drugo, opsegom najveće poglavlje razrada je ideje o postojanju faza u razvitku društva. Autor Petković, uz kritiku primjenjivanih kriterija periodizacije i upozorenje o tome da je klasifikacija razvojnih perioda zapravo izraz teorijskih pretpostavki o razvoju društva, daje opise društava sakupljačkih zajednica, neolitičke revolucije društava, života u nomadsko stočarskim zajednicama, hidrauličkim društvima, analizu feudalizacije društvenih zajednica, nastanka industrijskih društava. Raščlamba samo formalno prati slijed razvojnih stepenica budući da autor u paralelnim ekskursima objašnjava značenje nastanka i promjene oblika organizacije prostora i naselja (selo, predindustrijski grad, industrijski grad, metropolizacija i njene posljedice etc.) te promjene i primjene tehnoloških inovacija u temeljima proizvodnje (ratarstvo, stočarstvo, hidraulička društva, obrada metala i sl.).

Samostalni dio knjige sačinjavaju povezana poglavlja u kojima autori Petković i Kregar analiziraju međusobne veze osobe i društva. Poglavlje *Osnovne odrednice procesa socijalizacije* razrada je osnovnih procesa i faza sazrijevanja i socijalizacije osobe; pri tom se osobito analizira utjecaj okoline na sazrijevanje i stavove pojedinca, uloga roditelja, nastanak simboličke interpretacije svijeta i komunikacije, proces učenja, socijalizacija preko života u grupi, sukobi između društvenih zahtjeva i unutarnje volje pojedinca. Ovo poglavlje nije samo formalni prikaz sadržaja procesa socijalizacije i razrada osnovnih pojmova koji su s time u svezi –npr. učenje, inteligencija, uvjetovanje, internalizacija, identifikacija i sl. – već i uputa o suptilnim promjenama u ljudskoj svijesti.

Poglavlje *Društvena kontrola i devijantnost* u neposrednoj je vezi s prethodnim. Izlaže se niz teorijskih pristupa prouča-

vanju devijantnosti i delikvencije: od bioloških i psiholoških do ekoloških i socijalnih. Naglasak pri tome je na pokušajima da se devijantnost istražuje metodama empirijskih istraživanja te da se formuliraju sintetički modeli teorijskih objašnjenja.

Navedenom slijedi poglavlje *Kulturni utjecaji* u kojem se zapravo čitatelj upoznaje s osnovnim značenjima pojmova, a donekle i osnovnim i vladajućim modelima objašnjenja fenomena kulture.

Sljedeća je cjelina u knjizi *Sociologija grupa i odnosi u grupi*. Pod navedenim zajedničkim naslovom niz je poglavlja o funkcioniranju društvenog sistema. Izlaganje započinje upozorenjima o postojanju različitih dimenzija i razina društvene stvarnosti. Dva poglavlja koja slijede – *Grupa i njezina okolina* i *Ponašanje u grupi* objašnjenja su dinamike odnosa unutar malih grupa: odnosa neformalne i formalne grupne strukture, uloga i statusa unutar grupe, način vođenja u grupi, komunikacija u grupi i normativne regulacije u promjenjivim situacijama grupnih interakcija. I ovdje ekskurs o vrijednostima i interesima, diferencijaciji interesa i razinama interesnih motivacija predstavlja kratku, za propedeutičke svrhe nužnu, digresiju.

Poglavlje *Struktura obiteljskih zajednica* čine tri samostalne cjeline: autor najprije prikazuje osnovne pojmove sociologije obitelji, zatim opisuje klasičnu evolutivnu teoriju obitelji, da bi naposljetku, slijedom suvremenih teorija, prikazao problematiku obitelji u suvremenom industrijskom i urbanom društvu.

Poseban tematski blok čine poglavlja povezana općim naslovom *Institucije i procesi na makrorazini društva*. Prvo od njih, *Društvena stratifikacija*, kratka je razrada teme o postojanju različitih društvenih slojeva, i to, prije svega razlaganjem dvaju konkurirajućih socioloških svjetonazora: funkcionalizma i marksizma.

I dva sljedeća poglavlja međusobno su povezana: poglavlje o tipovima društvene djelatnosti i poglavlje o društvenom sistemu, slijed su suprotnosti akcijskog i sistemsko–strukturnog pristupa u sociologiji. Autor ne izlaže elementeinterakcijskog pristupa u sociologiji, budući da je to učinjeno u prethodnoj knjizi, već iznosi tipologiju društvene akcije razlikujući potrošačku, proizvođačku, paidetičku i koordinacijsku djelatnost.

Poglavlje *Društveni sistem* samo započinje utvrđenjem osnovnih pojmova i termina sistemskog pristupa, a glavni sadržaj je iznošenje problema normativne društvene regulacije i postupnog nastanka regulacije putem modernog racionalnog prava. Zato poglavlje i započinje razradom općih tema systemske regulacije da bi se potom, razlikujući tradicionalnu normativnu regulaciju putem prava, opisale institucije i procesi nastanka prava, te društvene promjene koje to izaziva (vidi npr. dionice: Tehnike i mogućnosti društvene i osobne autonomije).

Kraj knjige čine poglavlja koja razrađuje teme koje bi se uvjetno mogle smatrati sociološkom analizom kulturne sfere društva. Temeljno je pitanje pri tome svakako pitanje komunikacijskih društvenih praksi. Pretpostavka razumijevanja komunikacije je shvaćanje uloge simboličkog u društvu, nastanka jezika i odnosa konstrukcije simboličkih značenja prema zbiljnosti.

U poglavlju *Proces komunikacije i njegove implikacije*, uz terminološka razjašnjenja, razrađuju se elementi osnovnih komunikacijskih teorija, a osobito odnos između medija komunikacije i društvenih i psiholoških posljedica u razdoblju ekspanzije informacijskih tokova.

U poglavlju *Ideološka dimenzija društvene stvarnosti*, fenomen komunikacije tretira se drukčije – kao filozofska tema ideologizirane slike svijeta, ali i kao sociološka tema nastanka društvenih agenata (grupa i slojeva) koji su nositelji ideologi-

ja. Osobito je interesantna, i za našu znanstvenu javnost poučna, usputna rasprava o ideologizaciji i ideološkoj funkciji tehničkih znanja, te rasprava o ulozi inteligencije (i njezinih podgrupa) u društvu. Ovo posljednje uvod je i u raspravu o sociologiji znanosti.

Očito iz formalnih razloga razdvojena su dva poglavlja o sociologiji religije. U jednom (*Religiozno iskustvo i institucionalizacija religije*) naglasak je na spoznajnoj vrijednosti i društvenoj funkciji (prvenstveno jednostavnih) religija, a u drugom, detaljnije se razrađuju elementi modernih religija (tzv. civilnih religija) koje su podvrgnute procesima institucionalizacije. Autor prikazuje široki raspon institucionalnih oblika religijskih zajednica.

Posljednje je poglavlje knjige posvećeno sociologiji umjetnosti. Naglasak je na analizi simboličkog i paidetičkog značenja umjetnosti, te na analizi funkcije umjetnosti u društvu uopće, a napose u modernim društvima.

Knjiga je koncipirana kao drugi dio udžbenika istih autora što je objavljen kod istog izdavača pod naslovom **Pregled glavnih sistema socioloških teorija**, a namijenjen je studentima prava.

Knjiga je zapravo zbir odabranih »socioloških« tema koje su od posebna značenja za studij prava (primjerice: socijalizacija, normativna regulacija, dinamika grupe i odnosi u grupi, problemi delikvencije, obitelji itd.).

Za razliku od dosadašnjih sličnih udžbenika, ovaj ne želi dati povlašteno mjesto ni jednoj sociološkoj teoriji ili orijentaciji. Teži biti objektivn i kritičan u prikazu raznih socioloških učenja, a također nastoji izbjeći grube simplifikacije tretirane problematike.

Mogli bismo iznijeti i stanovite primjedbe na ovaj drugi dio udžbenika, no nećemo se u to upuštati. Iznijet ćemo jednu tek usputnu pripomenu. Ono što se govori o fenomenu umjetnosti ne odgovara sadržajno naslovu poglavlja – *Umjetnost kao*

društvena institucija. Ne znam koliko je potrebno u udžbeniku za studente prava pokretati pitanja, kao što su – što je stil u umjetnosti, ili odnos umijeća i estetskog itd.

Uzeto u cjelini, djelo autora S. Petkovića i J. Kregara, **Ogledi o društvenim procesima i institucijama** donosi mnoštvo važnih obavijesti, uvida, sistematizacija i ocjena iz područja sociološke problematike prijeko potrebnih u edukaciji studenata, posebno u uvom slučaju studenata prava. Stoga možemo najtoplije preporučiti posebno studentima društvenih i humanističkih fakulteta ove vrijedne instruktivne **Ogleda o društvenim procesima i institucijama**.

Vjekoslav Mikecin

Ljiljana Zergollern-Čupak

DOWNOV SINDROM – ISKUSTVA I SPOZNAJE

Centar za rehabilitaciju, Zagreb, 1998, 261 str.

Čovječanstvo duguje djetetu ono najbolje što mu treba pružiti. Tako smatra **Ženevska deklaracija o pravima djeteta** objavljena još daleke 1924. (Deklaracija koja 1959 godine dobiva svoj konačni oblik u **Deklaraciji o pravima djeteta**). Vrijedi li to pravilo za svu djecu? Što je s provedbom toga duga prema djeci koja su drugačija? Kakva su prava i mogućnosti za potporu djece koja boluju od teške nasljedne bolesti kao što je Downov sindrom? U knjizi se daju medicinsko–genetički, ali jednako tako i pravni, etički, pedagoški, pedijatrijski, psihološki, socijalni i ekološki odgovori na ova pitanja.

Pred nama nije standardan medicinarski produkt. Medicinari, naime, pišu impresivno velike i debele knjige u kojima brojimo 1000 i više stranica. U tim se knjigama problemi nastanka, prijenosa i liječenja bolesti tumače na specijalističkoj i superspecijalističkoj razini. Superspecijalistički